

59 - 1

115 n

2
Q. D. B. V.

ex

IUSTI LIPSII

Aureolis

Exemplis & Monitis Politicis

Lib. II. Cap. IX. & X.

de

JUSTITIA ET
LEGIBUS,

PRAESIDE

GEORGIO GOEZIO,

MORALIUM PROFESSORE PUBLICO,

una

Cum Quaestione Morali à se adjecta,

Publicæ ventilationi

exponet

JOH. HEINR. Zolner,

Altenburgo-Misnicus.

JENÆ,

Typis Johannis Jacobi Bauhoferi,

Anno M. DC. LXVI.

VIRIS

*Nobilissimo, Consultissimo, Amplissimis,
Prudentissimisq³*

REIPUBLICÆ JENENSIS

PRÆTORI,

CONSULIBUS,

SYNDICO,

CAMERARIIS,

SENATORIBUSQVE RELIQVIS

Spectatissimis,

DNN. Evergetis, Patronis & Promotori-
bus meis perpetim colendis & ob-
servandis

harum quicquid est pagellarum
in debita gratitudinis monumentum,
ulterioris benevolentia & favoris in-
citamentum

cum pio Voto

Vita longæ & felicitatis
omnigenæ

do, dico, dedico

Respondens

QVÆSTIO MORALIS

adjecta

à

RESPONDENTE.

§.

AN Retorsio Injuriarum sit Juris Naturae ?

§.

Per *injuriam* hîc intelligo eam, quæ in opposi-
tione ad læsionem factò illatam *Verbalis*, in Ver-
nacula ~~abgedrungen~~ Ehren-Mädigung dicitur. Est
verò hæc actus injustitiæ particularis, quò honor
inviti dictò scriptove læditur. *Scriptòve*: quod
scilicet nomen injuriantis subscriptum habeat, &
à famoso libello hoc ipso discernatur. Retorsio
duo notare potest: 1. jus refundendi quidpiam in
alium, à quo id illatum fuerat. 2. actum seu ju-
ris hujus exercitium. In quæstione posterius po-
tissimùm intelligitur, & *Retorsio Injuriarum* de-
scribitur, quod sit *actus justitiæ particularis*, quò
*Injuria verbalis verbis in injuriantem, citra co-
gnitionem forenssem, refunditur, tuendi Honoris ergò.*

§.

De hac quæsitum fuit: *sitne juris Naturae, i. e.
prescribaturne à rectâ ratione, an v. minus?* Videas
hîc

hic Dd. Morales in discrepantissimas abire sententias, eosque non solum recentiores, sed & antiquiores. Ego affirmativæ adstipulor, argumentorque hunc in modum: Quicquid per se & directè nos conservat ἐν τῷ εὖ ζῆνι seu benè esse, illud est juris Naturæ, seu præscribitur à Recta Ratione. Natura quidpe, teste Philosopho in principio Politicorum, directè intendit non solum τὸ ζῆν seu esse, sed & τὸ εὖ ζῆν seu beatum & felix esse. Atqui Retorsio injuriarum per se & directè nos conservat in benè esse. Conservat scilicet nos in esse Honoris, qui cum actionis secundum virtutem individuum consequens sit, non potest non ad τὸ εὖ ζῆν seu benè esse referri. Ergò Retorsio Injuriarum Juris Naturæ est, i. e. præscribitur à Recta Ratione.

§.

Nec est, ut excipias I. Retorsionem Injuriarum esse læsionem Injuriantis, hanc autem contra illud Naturæ jus: *Nemo est ledendus*. Resp. enim, cum læsio sit ablatio vel denegatio ejus, quod debebatur, ideò Retorsio Injuriarum læsio injuriantis non est, cum ipsi potius attribuat, quod ei debebatur, nimirum æqualitatem Honoris cum injuriato. Pulchrè hanc in rem Philosophus II. Rhet. II. ἀντιποιῦντες ἢ χ' ὑβείζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται, referentes injuriam non ledunt, sed vindicant. II. Retorsionem Injuriarum tollere judicia publica, pugnare cum consuetudine, contrariari exemplis sapientum. Resp. I. judicia publica ut tollat tantum abest, ut potius ex eorundem præscri-

PIO

pro sit: est enim juris simul positivi & naturalis. 2. Mansuetudo non praescribit, ut injurias negligamus ita n. adversaretur justitiae particulari: sed ut non immoderate ulcisci eas optemus. 3. Exempla sapientum ad sui imitationem contra jus naturae neminem absolute obstringunt: ceteroquin etiam obstringerent ad non resistendum aggressori & latroni, cum sapientum multi non resisterint. His igitur, quin a vis, quae proferri possent, multis non obstantibus, teneo, Retorsionem Injuriarum esse Juris Naturae.

Vectigal Sophiae praestitas: rationibus ipsis
Si pergis, merito praeficiere tuo.

*Præstantissimo Dn. Respondenti
gratulab. de prop.*

**ERHARDUS VVEI-
GELIUS, P.P.**

POLL-

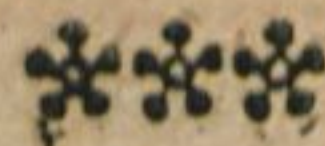
POLITISSIMO

DN. IOH. HEINRICO
ZÖLLNERO,

Phil. & Juris Utr. Stud. indefesso,
nec infelici,

Ob suam & Eruditionem & Virtutem
mihi apprimè dilecto,

S,

Nunc Themidi Sophicum pendis VE-
CTIGAL, Amice:
Ipsa Tibi quondam dependet Epomida.
Fiat!

gr. f.

PRAESES.

***

Ut bene cultus ager nunquam non fæ-
nore largo

Reddere cuncta solet, credita quæ sibi
sunt:

Sic TUA nobilibus mens artibus usque re-
pleta

Semper in obscuro pigra latere ne-
quit.

Exerit hinc sese magnis conatibus, atque
Futurae famæ spem facit eximiam.

Gratulor, atque precor sincero pectore
lætans,

Ut TUA Laus olim surgat ad astra Poli!

Per-Eximio Dn. Respondenti,

Amico suo singulari

gratulab. appropet.

Justinus Theodorus
Krauß.

***

Dum, ZÖLNERE, studes primum ten-
tare laborem

In-

Ingeniique decus ; Hoc Tibi grator
opus :

Doctaque Parnasi applaudit Tibi turba
Sororum,

Et Te sublimi tollere honore cupit,
Id Musæ cupiunt, omnes cupiunt & A-
mici,

Utque labore feras præmia digna, vo-
vent!

*Pauculis hisce Præstantissimo Dn. Re-
spondenti gratulari voluit*

IOH. GEORGIUS Duncfel/
Hameloa - Brunsvic.

CAP. IX.

DE

IVSTITIA.

Quam Princeps in se, & suis,
servet.

RESPONDENTE

JOHANN-HENRICO Zöllner/
Altenburgo-Misnico.

INter omnes autem Virtutes, sunt quæ-
dam velut Regiæ, & Principales: ut *Iu-
stitia* primum. à qua Homerus Reges *δία-
σπόλυς* appellavit, *circa jus occupatos & ver-
santes*. Nihil iis convenientius, nihil di-
gnius: & servata, regna servat. Servanda
autem, etiam in iis quæ Principes, aut qui
circa ipsos sunt, tangunt. Mali doctores,
qui à legibus eximunt: qui cum Caligula
censent, *Omnia ipsi, & in omnes, licere*. Sive
cum Sallustiano Memmio: *Impune quidli-
bet facere, id est regem esse*. Abite qui doce-
tis, qui discitis: imo qui præest Iustitiæ, ad
eam præeat, & exemplo commendet. Theo-
dosium imitetur, de quo Panegyristes: *Idem
es, qui fuisti; & tantum tibi per te licet, quan-
tum per leges antea licebat. Ius summum, fa-
cultas*

P

culca

Christian Voigt

cultate & copia commodandi, non securitate peccandi experiris.

I. Dixit, sensitque ANTIGONVS Macedonum rex, cui cum blandiens aliquis suggereret, *Omnia regibus honesta iustaque esse*: respondit: *Sunt hercules, sed Barbarorum duntaxat regibus. at nobis ea honesta, que honesta sunt, & iusta que iusta.* Retudit adulatorum, & docuit, non regulam iustitiæ regem, sed ministrum esse. Quid idem iterum? Scripsit civitatibus, ut *Si quid forte iuberet, quod adversaretur legibus, ne admitterent: ac pro eo haberent, atque si inscio se scriptum esset.*

II. ZALEVCVS vero & insigni facto iustitiam asseruit. Legem, inter alias, *Lo-crensibus tulerat, ut Adulter oculis orbaretur*: iustissime, quia ii fere ad hoc crimen illices sunt, aut duces. At ecce filius paulo post adulteravit, & legis reus etiam pœnæ erat, quam tamen populus consensu, miseratione moti (unicus enim erat.) & in patris gratiam, remiserunt: sed patre abnuente & indignante, *Lex, inquit, sancta & pœna, etiam in nobis esto: sed viam reperi qua illa salva humanitati indulgeamus.* Ipse & ego, unum sumus: mihi ergo unusoculus alter ipsi servatur: atque id factum,

III. CHARONDAS autem Thurio-
rum legislator, in eadem magna Græcia,
severior & in se fuit, aut, vere dicam, crude-
lior. Nam & ipse legem tulerat contra ci-
viles factiones & cædes, *Ne quis cum telo in
concionem venisse vellet: qui aliter, capitale id
esset.* Accidit, ut ipse rure veniens, & indi-
cta subito concione, uti erat, ad eam arma-
tus accederet. cumque æmuli occlamassent,
*Solvere eam legem, quam tulerat, ac palam cum
telo esse:* ipse errore cognito, *Me hercule ita
est, inquit, sed idem ego sanciam.* statimque
stricto ferro incubuit. A fine aliquis laudet,
à facto non probet.

IV. At PHILIPPVS MACEDO, Magni
pater, quam obnoxium se justitiæ præbuit,
& aures suas verberari vel convicio passus
est, quod ægrius quam gladio, Principes fe-
rant? Dicebat apud eum causam *Machetas*
quidam: & Philippus parum intente visus
audire, & re non bene tota cognita, da-
mnasse. Machetas non tulit, & Macedoni-
ca ac militari libertate, *Appello, inquit. Phi-
lippus miratus & iratus, Tu à rege? & ad
quem? Machetas: Ad ipsum te, inquit, sed
vigilantem & attentum. Sive, ut alii efferunt,
Ad Philippum sobrium. Sed sive incuria, si-
ve vinolentia regi objecta; excusit utram-*

que, & re propius pensiculata, injuriam Machetæ factam agnovit, & vindicavit. Quomodo? salvo tamen priore decreto: & æstimationem litis ipse à se dependit. Dupliciter laudandus. & quod se, salva rei judicatæ firmitate, immutaverit: & penitentiam, penam etiam suam fecerit.

V. Hæc in ipsis Principibus: circa ipsos, ista. ARTAXERXES Persarum rex, *Longimanus* cognomento, identidem obtundebatur (sic loquendum est, importune, & sæpe, alter ingerebat) cum, inquam, obtunderetur à *Satibarzane* gratioso satrapa, in re quapiam injusta, quam alteri volebat impetratam: ille tandem rescivit, *triginta Darcicorum milibus* emptum Satibarzanem, ut confectum hoc daret. Vocat igitur ad se, atque una Quæstorem: & *Heus tu*, inquit, *triginta millia huic illico adnumera: tu autem hæc cape, & tibi habe. Cum enim dederò, nihil pauperior ero; at si unum illud concessero, multo injustior.* Laudo, laudo, neque amicum alienavit, fidei cognitum; neque Iustitiam ulla re violavit.

VI. PHILIPPVS iterum *Macedo* simile: neq; par tamen undique. nam æquitate asfidet, liberalitate non convenit. *Harpalus* pro amico quodam, injuriarum postula-

Mulato, acer & multus apud Philippum intercedebat, & liberari volebat. Addebat, se pro eo multam, quanta esset, depensurum. Hic Philippus: *Quid tu igitur sagis, si multa dependitur?* Harpalus: *Nempe ut fama sit ei salva.* Philippus: *Quid tu ais?* *Et non equius illum male audire, qui male fecit, quam me innoxium, ejus causa?* bonum factum, bonum dictum.

VII. Nostri aut patrum ævi unum adjungam. Erat CAROLO AVDACI, Burgundiæ & nostro Duci, vir nobilis in ferenti gratia: atque ei præfecturam opidi in Zelandia dedit. Ipse ibi in otio, amorem concipit in fœminam corpore scitam & moribus, animo meliorem, ut docuit eventus. Primo aspectus, obambulatio, suspicaria, & quæ solent amantes: mox audacior & verba miscet, & affectum aperit, & solatium orat. Neque promissis abstinet, & omnia tentat, quæ sint expugnandæ. Frustra, munita undique castitas erat. Igitur desperatione ad facinus se vertit. Præfectus erat, ut dixi, & Carolus noster in bello: maritum igitur amatæ fœminæ proditionis insimulat, & statim in vincla missum carcere custodit. Quo fine? ut vel hoc metu minisque illam moveat, & obnoxiam sibi reddat:

dat : vel maritum ipsum amoveat, remora-
 ram amori. Custodit igitur. & mulier casta
 & viri amans statim ad carcerem, à carcere
 ad Præfectum, deprecatura aut liberatura,
 si possit. Præfectus: *Et tu, o mea, me rogas?*
imperium, quod in me habes, ignoras? affe-
ctum saltem mutuum redde, & maritum ecce
reddo. Detinemur enim uterq;, ille in meo, ego tuo
carcere aut vinculis: ah, quam facile utrum-
que solvis! Quid renuis? amans peto, & per
mariti tui vitam. Utraque agitur: & perire si
debeo, perdam. Atqui miserere, & mulierem
te, & conjugem ostende. Mulier rubere ad
ista, & stupere: & tamen pro marito etiam
timere. Constat magis animo, quam cor-
pore: & trepidat, & paller. Atque ille, quia
moveri visa, & leviter vim verecundanti
adhibendam ratus (soli erant) in lectum im-
pellit, fruitur fructum, utrique mox acer-
bum. Nam mulier confusa & lacrimabun-
da abiens, pudoris magis quam peccati æ-
gra, iram & vindictam coquit: quam ma-
gis etiam accendit barbarum (quomodo
aliter appellem?) Præfecti factum. Nam
ille voti potitus, & cetera proluxa autu-
mans, si æmulum sustulisset: maritum da-
mnari curat, damnatum capite plesti.
At id non in publico, sed carcere ipso fa-
ctum:

Etum : atque ibi cadaver in arcam ligneam
 inclusum, mox sepeliendum. Venit in-
 terea mulier, sive accita ab ipso (ut quidam
 tradiderunt) sive sponte & super salute
 mariti anxia ; sed sperat. Ille benigne affa-
 tus, *Et maritum*, inquit, *queris? habebis.*
Abi (& digitum ad carcerem indendit) *in-*
venies, & tolle. Nihil suspicata abit, videt
 & percellitur, & animo ac corpore lapsa
 super cadaver se abjicit : ac diu lamentata,
 recipit animum atque iram, rediensque
 atroci vultu & verbis. *Et hercules*, inquit,
reddidisti maritum : gratia debetur, exsolvam.
 Retinere & placare conatur, frustra : non
 tigris magis sæviat, fetu erepto. statimque
 amicorum fidis advocatis, rem denarrat,
 ejus ordinem, & culpam suam non culpam :
 ac consilium viamque ultioni exquirat.
 Censent omnes ad Principem eundum :
 qui inter alias virtutes (insignes habuit, nisi
 superbiâ & pervicaciâ corrupisset) eximius
 Justitiæ cultor erat. Accedit duobus ami-
 cis comitata, auditur : vix creditur. & indi-
 gnatur & dolet princeps, hoc in suo solo, &
 è suis, quemquam ausum. Sed & mulieri edi-
 cere minaciter, nisi vera & certa afferret,
 malum habituram. Jubet manere in Aula, &
 in vicinum cubiculum secedere, dum Præfe-

eum vocat : nam forte & ipse in Aula erat.
 Venit , introducitur & mulier. *Hanc no-*
stin'? ait Princeps. Colorem homo mutat:
 & Princeps exsequitur: *At querelas, quas*
super te defert, etiam nosti? Atroces, sunt,
& quas nolim esse veras. Quid ais? Vacillat,
 perplexe loquitur, negat aliquid & annuit:
 donec Princeps ex vultu ipso & sermone
 culpam suspicatus, ut tamen certior esset,
 remotis omnibus solum alloquitur. *Quam*
fidem mihi debeas, & quam beneficiis meis gra-
ziam, non nescis. Per hanc & illam te adjuro,
ut quid in hac re sit, liquido & sine ambagine
denarres. Fateni gratia, aut aliqua severitas,
non deerit: nec abnuenti tormenta. Ibi ille ad
 genua se abjicere, factum agnoscere: de-
 nique mulierem culpæ omnis liberare, se
 onerare; sed in gratia Principis refugium
 & solatium ponere. Quam ut magis impe-
 eret, illicitam libidinem purgaturum ma-
 trimonio offert. Princeps, quasi aures præ-
 bens & jam mitior, mulierem revocari,
 quosdam è suis adfistere jubet. *Et heus tu,*
quoniam huc ventum est, mulier, placetne ma-
ritum hunc habere? Illa abnuvit: & tamen
 voluntatem aut jussa Principis timens, ad-
 spicit circumstantes. Qui certatim innu-
 unt aut suggerunt, accipiat conditionem
 viri

viri nobilis, divitis, apud Dominum gratiosi. Vieta dat manus. quas Princeps jungi cum Præfæti jubet, & sollennibus verbis matrimonium firmari. Firmato, iterum Princeps: *Tu nove marite hoc jam nunc largire, ut si prior sine liberis obeas, hæc conjux heres omnium bonorum tuorum sit.* Libens concedit, testes audiunt, tabularius scribit. Et his jam peractis, noster *Carolus* ad faminam: *Dic sodes, animo tuo factum jam satis?* *Satis,* inquit mulier: *At nondum meo,* ille subjicit: & ablegata famina, jubet Præfæctum in illum ipsum carcerem duci, in quo maritus cæsus, & pariter cæsum in arcam ligneam sive capulum deponi. Facta sunt. tum mulierem ignaram eo mittit: quæ inopinato iterum casu conterrita, duobus maritis eodem fere tempore, eodem certe supplicio amisissis, mox in morbum incidit, & fato obiit. Hoc solum alteris nuptiis lucrata, ut liberos ex prioro conjugio divites relinqueret, nova hereditate. Tragediæ exemplum est: sed gratulor Belgicæ talem exitum, sub tali Justitiæ vindice: & vós successores servate.

VIII. Atque hæc circa Amicos brevi, sed memorabili, facto claudam MAHV-METIS *Secundi* Turcarum Principis, quem

verius *Muchemetem* scribi, gnari linguæ
 persuadent nobis. Memorabili, quia circa
 filium: & quid propius tangat? Is igitur
Muchemetes filium habuit *Mustafam*, impe-
 rio destinatum: & cetera bonum, libidini-
 bus pronum. Hic *Achmetis* Bassæ uxorem,
 insigni forma, adamabat, & blanditiis diu
 pervincere conatus, cum non succederet,
 insidiis tentavit. Speculatus est tempus,
 quo in balneum mulier ivit (& sæpe lavans
 se Turcæ:) & mox secutus cum paucis su-
 orum, ibi nudam & frustra renitentem
 compressit. Illa ad maritum, maritus ad
 Imperatorem flagitium detulit, pœnas
 poposcit. *Muchemetes* primo cunctari,
 tum asperioribus verbis (sed alius in men-
 te sensus erat) Bassam excipere: *Et quid
 inquit, sic graviter de filio queri tibi visum est?
 An nescis te, & tuam, juris mancipiique mei
 esse? Si filius igitur illam amplexus est, & ani-
 mo suo morem gessit, nempe ancillam meam
 amplexus est, sine ulla quidem culpa, si me vo-
 lente. Hæc cogita, atque abi: cetera mihi per-
 mitte.* Sed ista juris tuendi causa magis,
 quam quia sentiret, dixit: atque animi æ-
 ger & saucius, filium ad se vocatum pri-
 mo examinavit: tum confessum pessimis
 verbis minisque acceptum dimisit. Et mox
 minas

minas in rem confert: ac triduo post, cum aliquamdiu in pectore filius & Justitia pugnassent, hac vincente, fauces Mustafæ nervo arcus jusfit effringi, & morte Pudicitiae litare.

CAP. X.

DE

IVSTITIA.

Quam Princeps erga subditos
servet.

Quid enim potius faciat? prima institutio & admissio regum ab hoc fine fuit, Sine Iustitia vivere inter nos, id est in Societate, non licet: ergo aliquis aut aliqui eligendi, qui huic administrandæ præsent. Livius bene: *Multitudo coalescere in unius populi corpus, nullare, quam legibus, potest. Plane nulla, hæc vinculum est, & ut sic dicam, coagulum: solve, dissipamur, & ut feræ solitaria, vagamur. Homerus, qui omnia scivit, de Justitia istud:*

Ἡ τ' ἀνδρῶν ἀγορὰς ἢ μὲν λύνει, ἢ δε καθίζει:

*Que cætus hominum cogit, solvitque vicissim,
Cogit & servat, si servas: solvit, si negligis
& seponis. Mirum & breve, sed verum est:
nulla re (ad usum provoco) quæcunque*

Resp,

Resp. magis florebit aut floruit, quam rigi-
da & immota Iustitia; nulla re magis flac-
cescet & deficiet, quam illa tali. Hæc feli-
citas regnorum & statuum, interna & exter-
na. Interna quidem. nam quis nescit scele-
ra & flagitia per eam removeri, virtutes
promoveri? Externa, quia agri, viæ, maria
frequentantur, & securitas ubique ac tran-
quillitas regnant. Boëthius egregie: *Annum
bonum, non tam de magnis fructibus, quam
de juste regnantibus, existimandum. Quid ite-
rum Homerus?*

Ὡς τε τοῦ ἕ βασιλῆος ἀμύμονος, ὅς τε θεοῦ
Ἀνδράων ἐν πολλοῖσι καὶ ἰσθίμοισιν ἀνάστων,
Εὐδικίας ἀέχῃσι: φέρῃσι τε γαῖα μέλαινα
Πυρῆς καὶ κείθας, βεῖθῃσι τὲ δένδρεα καρπῶ,
Τίκῃ δ' ἔμπεδα μήλα, θάλασσα δὲ παρέχῃ ἰχθύς,
Ἐξ εὐηγορίας ἀρετῶσι δὲ λαοὶ ὑπ' αὐτῷ:

*Ut tum Rex bonus imperat, & metuens Divo-
rum,*

*In multis populis & fortibus. ille quoque idem
Iustitiam colit: observes & tunc sola terra
Fructus ferre suos, & fruges fundere, itemque
Fætificare armenta, & pisces exundare:
Nempe ex Iustitia. populisque bene atque
beate est.*

Si

Si attendas & dilates, quam laudationem
uberem Iustitiæ non scribas? Ergo felicia
regna reddit: eadem alia, si languet aut
perit. O pulchrum, cum licet gloriari aut
dicere, quod **GVILIELMI**, quem *Acqui-
sitorem* vocant, temporibus in Anglia: *To-
tum regnum puellam onustam auro posse perven-
dere!* Ut possit, Iustitia

MON. I. Severe administranda.

I. Etiam in parvis rebus, aut injuriis.
Quod fecit **ANDRONICVS** *Comnenus*, Im-
perator Byzantii: qui nullo discrimine
nobiles aut novos: tenues, divites & suos,
aut alienos, solitus culpæ convictos da-
mnare. In his *Theodorum* quemdam è suis
caris, quem agricolæ detulerant, divertisse
apud se cum servitiis, nec in discessu quid-
quam solvisse. Res erat (ut hodie) non ni-
mis nova aut insolens Palatinis. Tamen
Imperator hominem statim corripit, fusti
duodecies in publico cædi iussit, tum agri-
colis damnum largiter rependi.

II. Scripsit **IDEM** ad Præfides & Magi-
stratus his ipsis verbis: *Aut injurias, aut vi-
tam relinquite: nam vos injuste agere, & vi-
vere, nec Deo gratum, nec mihi ejus ministro
ferendum est.* Tu vero nunc vive Impera-
tor, & imperalia nostra ordina.

III.

III. LEO ARMENVVS ibidem Imperator, cum Palatio digressus adiretur à tenuioris sortis homine, qui uxorem suam diceret à Senatore raptam, stupratamque: & id se facinus ad Præfectum detulisse, nec jus adhuc sibi dictum: *Leo* confestim mandavit, ut reverso sibi actor, reus, Præfectus sisterentur. Quos deinde auditos, cum noxæ reum, negligentia Præfectum comperisset: hunc dignitate, illum vita exiit. O factum Dei hominumq; favore dignandum!

IV. Neque aliter in causa simili TOTILA rex: eo laudabilior quod barbarus paravit, & in militem, non sine metu seditionis militaris. Accessit eum Calaber quidam, incusavitque è satellitio ejus militem filia suæ per vim compressæ. Totila statim in vincla hominem dat, pœnas sumpturus: quas tamen milites remorantur, miseratione, an cupidine similis licentiæ: atque agmine adeuntes petunt dimitti, & sibi donari, commilitonem notæ virtutis, & facinorum clarum. Totila auditos acri oratione castigat: *Quid agitis parum providi, aut vobis vultis? Sine justitia rem civilem, aut militarem, stare non posse, satis vos Theodahadas rex docuisse debuit: qui pretio aut*

gra-

gratie eam largitus, quas clades ipse passus est,
 & per eum gens Gothorum? Nunc me rege, &
 illa revixit, ac statim caput sustulit vetus illa
 gloria nostra ac fortuna: & vultis illam & hanc
 iterum (neca ea sunt) corrumpere ac labi? Quo
 autem pretio? unus è vulgo scelus admisi: &
 placet gentem totam luere, & vos venire, stre-
 nuos & integros, in communionem noxae? Nam
 venitis: & assident inter se, ac pene paria sunt,
 delinquere & tueri delinquentes. Paria? imo
 majus hic peccatum est, viam aperire & stru-
 ere peccaturis. Sed de vobis, vos videritis mi-
 lites: ego alta voce & corde proclamo, non fe-
 ram: & si ferre vultis, me auferite. Ecce cor-
 pus & pectus. Moti sunt, & animos ponunt,
 rem ei permittunt. qui hominem carcere:
 eductum audit, ac capitis damnat: da-
 mnati bona vitiatæ velut in dotem donat.

V. ALFONSUS rex Hispaniæ, sed Im-
 perator cognomento, quia huic dignitati
 destinatus, insignis æqui justique cultor
 fuit. Exemplum, Nobilis quidam in Galæ-
 cia, stirpe sua filius, & temporum pertur-
 batione confusus, rusticulum bonis omni-
 bus spoliavit. Prætozem ille adit, hic nobi-
 lem monet desistere & reponere: non au-
 dit, rex aditur. Jubet idem, nec obtempe-
 rat, in locorum longinquitate ipem etiam

po-

ponens. At rex, ceteris omnibus omisſis, privati habitu, quo res occultior eſſet, Toledo in extremam Galæciam pergit. Militis ædes obſidet, dilapſumque comprehendi, è fuga, & pro ipſis foribus laqueo ſuſpendi, & cum ignominia ſtrangulari mandavit.

VI. In noſtra vero Belgica BALDUINUS *Septimus* Comes Flandriæ, *Petrus* virum nobilem, & *Orſcampi* toparcham, ob duos boves pauperulæ viduæ reclamanti abductos, re ad eum delata, ſubito arripi jubet, & atroci morte puniri. Forte lebes aquæ ferventis in medio Brugeniſi foro erat, monetario puniendo deſtinatus: in hunc ſine mora hominẽ conjici jubet, ſicut erat, ocreatum, veſtitum, gladio accinctum. Quid ais? ſic calide, & an non temere? Nihil. nam inquitio præceſſerat, & culpæ convictus, per aliã cauſam evocatus, pœnas ſic luit: meo animo, recte & ſalubriter.

VII. Ille IDEM undecim equeſtris loci viros, quod tres mercatores per viam bonis, & deinde vita exuiſſent, vocatos in Palatium damnavit. Statimque ſe coram laqueis injectis, deſtitui ſuper tabulam annexos ad trabem juſſit: ac manu cum ſua tabulam ſubduxit, ac penſiles fecit ſuffocavitque. Rem laudo, modum improbo: ac potuit debuitque manibus hoc alienis.

MON.

MON. II. Sine affectu vel aspectu
administranda.

I. Quod nobili exemplo præivit C. MARIVS, ille septimum Consul. Cimbricum terribile Romanis bellum erat, & ei, postquam aliorum ducum pertæsum esset, Marius præfectus. Fecerat Tribunum in legione sororis suæ filium, militiæ fortasse fortem, libidinis impotentem. Amare cœpit in legione sua C. Plotium tironem militem, & in flore adhuc ævi: Nam Romani ab anno decimo septimo eos scribebant. Igitur aliquoties tentare, & de stupro eum appellare: iste aspernari, & convicio mox repellere. Tanto flagrantior, & ad Imperii vim versus, noctu adolescentem in tabernaculum vocat: & capitale erat non parere Tribuno. Venit, & solita audit, & flagitii tentamenta, aut præmia: quæ cum fortiter rejiceret, manus Tribunus injicit, & vim parat, cum ille boni sanguinis, gladio educto, *Virum me scito*, inquit: & Tribunum transadigit. Clamor in tabernaculo, tumultus in castris: novum & atrox facinus omnes concitat. Tribunum à manipulari occisum. Ducitur mane ad C. Marium, qui forte ea nocte non fuerat in castris. qui

Q

tribunus

tribunali conscenso, voces & præjudicia militum audit, disciplinam castrorum, & suam etiam cognationem cogitat: atque omnia prædamnabant militem; sed ejus innocentia, & Marii firma æquitas, eripiunt. Nam cum ille ægre & invitus: sed victo pudore denique, rem explicasset: Marius nihil cunctatus, sententiam & infamiam in defunctum vertit: & hunc noxæ absolvit. Absolvit tantum? imo & laudatum corona donavit, cum elogio: *Quod pulcherrimum facinus eo tempore edidisset; quo fortibus exemplis opus esset. Maæ Mari! Pudicitia te amat, atque ipsa Disciplina amat: quam solvisses, nisi sic solvisses.*

II, Talis ANDREÆ regis Hungariæ justitia, nec in causa nimis dispere. Ivit in terram Sanctam cum copiis, religione impulsus, & curam regni *Bancano* commisit, fidei ejus & uxore *Gertrude* commendata. Quæ apud eum sancta, non ipsam fuit. nam cum frater Gertrudis, adolescens lascivus & petulans, absente rege, visum ad sororem venisset: illa juveni gratificatura, uxorem Bancani, pudicam ad id formosamque feminam, fraudibus & pellaciis ei substernit. Quæ post facinus penitentia ducta, rem omnem marito exponit, & si-
mul

mul reginæ fraudes, & iram à se in illam
 vertit. Qua iustissima Bancbanus accensus,
 ut erat doloris recens, reginam adit, ex-
 probrat factum, & gladio ulciscitur. Cæde
 patrata Byzantium abit. Andrea regi oc-
 cursurus, illac in Syriam tendenti. quem
 mox reperit, & rem aperit: illum unum
 iudicem, & si meruit, vindicem poscit.
 Rex differt in suum reditum, & vultu atque
 animo composito: *Tu vero abi, inquit, &
 in regnum redi: vicem meam, ut ante, functu-
 rus. Nam reduci mihi, si Deus annuit, stat
 hanc causam cognoscere & decidere. Si inno-
 cens es, tunc libens absolvero: sin autem no-
 cens, ne nunc quidem damnatum volo, nec ex-
 peditionem hanc in hostes fidei sumptam, Chri-
 stiani sanguine aspicio & perfundo. Uterque
 abiit: ille in Asiam, hic in Hungariam:
 & cum redisset, causa serio inquisita & co-
 gnita, pronuntiat, *Vxorem suam iuste ce-
 sam videri. O multa in hoc facto insignia!
 Quod nihil sacræ expeditioni anteposue-
 rit: quod suspectum, si non convictum, ite-
 rum regno preposuerit: quod amorem
 conjugalem iustitiæ postposuerit. Salve vel
 hoc factomagne rex: & tu CROYO-
 RVM inctyta familia ab illa stirpe.**

III At OTHONIS Tertii Imperatoris

Q 2

affe-

affectus, etiam in suo capite & salute, do-
 mitus Iustitiæ cecidit: si vera est narratio,
 quam ab illo ævo plures scriptores tradunt.
 Ajunt uxorem ei fuisse, parum casti corpo-
 ris, & hanc cum ad *Mutinam* Italiæ Impe-
 rator esset, cuidam Comiti in iis locis co-
 piam usuramque sui obtulisse, sed repul-
 sam tulisse. Id perditum fæminæ (vete-
 res ab eo iras & calumnias scimus:) atque
 ausa est ipsa crimen ultro struere, & tenta-
 tæ pudicitia suæ Comitem accusare. Impe-
 rator calide audit, credit, damnat, occidit.
 Comes tamen ante mortem rei seriem uxo-
 ri suæ aperit: & rogat ut mortuum vindi-
 cet, & famam, quoniam vitam non potest,
 seruet. Dat consilium, ut iudicio candentis
 ferri, Deo freta, rem committat: qui mos
 tunc frequens, nuper & hodie merito exo-
 levit. Ille ita moritur: & paullo post dies
 aderat, qua solenniter Cæsar jus dicebat, vi-
 duis maxime & pupillis. Vidua igitur Co-
 mitis mandatum exsecutura, venit ad tri-
 bunal, & caput mariti occultum in sinu ge-
 stat. Stat ante Cæsarem, & veniam præfata
 rogat: *Ecqua pœna dignus esset, qui vitam al-
 teri injuria adewisset?* Hic Imperator: *Id
 quidem, liquet mulier, inquit: morte.* Tum
 illa. *Ergo pœnam hanc tu, Cæsar, te iudice*
subi-

subibis, qui innocentem maritum meum sustulisti. En caput, quod recidisti. Innocenter nati rem esse, quoniam testes & alia desunt, trahatione igniti ferri probabo. Dixit, & sine noxa fecit: miraculum Imperatorem & adstantes commovit, sed hunc maxime, qui Deum etiam vindicem timebat. Itaque permittit se feminae, ut sua voce damnatum: sed veniam vitamque quattuor castrorum donatione redemit. Ea sunt in Etruria, Lunensi tractu, & *Decimum*, *Octavum*, *Septimum*, *Sextum* appellant: à numero dierum, quibus prorogationem supplicii à femina, ante plenam veniam, impetraverat. Haud negaverim, à fabula quam historia hoc videri propius: sed bonis tamen auctoribus scripta, quæ culpa est describere?

IV. Minus aspera, & ut sic dicam, Tragica sunt, quæ subjungam: sed in quibus affectus tamen egregie calcati. ARISTIDES Atheniensis, qui merito, & à pluribus causis, cognomen *Iusti* vindicat, iudex inter duos captus sedebat: cum adversarius, ut illum adversario suo alienum redderet, sibi propitium; multa dicere de hostili ejus in Aristidem animo, & documenta adungere. Sed ille interrumpens, *Quintus*, inquit,

Q 3

quit,

quit, siquid te laesit, hoc dicis, & alia mittis?
nam huic rei nunc sedemus.

V. GRATIANVS Imperator Romanus
lepide etiam hinc lusit, & ablegavit mulie-
rem stulte importunam. Accessit, & de ma-
rito quæsta est, & aspera multa dixit. Ille
placide, *Quid hoc ad me, mulier?* At enim
subjecit ipsa, *etiam in te male animatus est,*
& loquitur. Ille iterum, *Quid hoc ad te mu-
lier?* & confusam irrisamque sic dimisit.

MON. Subtiliter interdum vel
sagaciter inqui-
renda.

I. SALOMONIS regis Hebrei factum
innotuit, celebrata subtilitatis in eru-
enda veritate: cui æquitas comitem se dedit.

II. GALBÆ Imperatoris, qui, cum de
proprietate jumentis quæreretur, incertis
utrimque argumentis, ita decrevit, ut ad
lacum, ubi aquari solebat, capite involu-
to duceretur: atque ibidem revelato, ejus
esset ad quem sponte se recepisset.

III. Sunt alia hujus generis: sed omnia
æquat RUDOLFI Austriaci istud. Agebat
Noribergæ, & rebus imperii ac publicis
intendebat: cum ad privatas eum vertit le-
viter mercator quispiam, jus & vindictam
petens.

petens in hospitem sive diverfitorem ibi
 notum, à quo grandi pecunia fraudatum
 se agebat. Nam bona fide deposuisse apud
 eum in sacculo *ducentas argenti selibras*
 (Marcas appellant:) quas ille impuden-
 ter abnegabat, injuriose retinebat. Impe-
 rator de fide dictorum rogar: ille affirmat,
 sed sua fide, nec aliis (ut solet fere in De-
 posito) argumentis. Igitur Imperator, re-
 perpenſa, astum adhibendum censuit, &
 vestigiis verum indagandum. Quærit ab
 homine, ille sacculus sive vidulus cujus-
 modi esset? Describit formam: nec aliud
 Cæsar, quam secedere eum in proximum
 cubiculum, & præstolari jubet. Habebat
 in animo evocare hospitem, sed Fortuna
 commodius instituit, & ultro ad eum mit-
 tit. Nam veniunt primarii urbis cives, ut
 solet, gratulatum Principi, & salutatum:
 inter quos iste infidus hospes. Norat adeo
 jam ante Cæsar, & ut comitasejus erat, be-
 nigne & per facetias appellat: *Hens tu, sci-*
tum illic pileum habes, mihi dona, & permu-
temus. Ille arrisit, pileum libens dimisit,
 & honori hoc factum duxit. Cæsar secedit
 paulum, quasi publicum negotium avoca-
 ret: & fidum ac notum ejus opidi civem,
 cum ipso pileo illo, ad uxorem hospitis

Q 4

mit-

mittit cum mandatis. *Heus matrona, maritus jubet ut sacculum illum talem ad eum mitas, opus habet: & ecce tesseram fidei mea hunc ejus pileum.* Mulier agnoscit pileum, & sacculum descriperat: itaque nihil ambigens ascendit, tradit, quasi ad maritum deferendum. At ille recta ad Cæsarem. qui vidulum vocato tunc denique mercatori ostendit: & *Hicne est? & agnoscis?* Affirmat, exultat: tum & Hospitem Imperator adhibet, & *Hic*, inquit, *de te queritur, & perfidiam accusat: quid ais, & refellis?* Audacter ille, *mentiri eum dicere, aut dementire: nihil sibi rei cum eo esse, aut fuisse.* Deniq; Imperator sacculum profert: ad cujus aspectum, ille confunditur, & animo ac lingua labitur. Quid multa? mercator pecuniam, hospes infamiam recipit, atque etiam damnnum: nam grandi pecunia alia Cæsar eum mulctat. At Rudolfus omnium ore & sensu laudem: & decantatum in Germania factis hoc factum fuit. Sed quoniam nunc, & ante, Principes dedi, qui ipsi & suo ore, statim & de plano jus dixerunt, oriri promoribus nostris potest

QVÆST.

QVÆST.

An ergo deceat, aut expediat, ipsum
Principem jus dicere,
reddere?

Ego putem decere, expedire, debere.
Non alia res imperium magis asserit & o-
stendit, quam hæc in bona vitamque no-
stram potestas: & cur Princeps cunctetur
exercere? Expedi etiam, quia contra po-
tentes sæpe causæ aguntur: nec minores il-
li aut delegati iudices, satis in eos oris, aut
roboris, semper habent. Severior igitur
ita, sed & brevior Justitia; & tricis remotis
supremus ille decedit. Addidi, debere,
quidni? In *Politicis* docui, reges justitiæ
fruendæ causa primitus institutos. Si hoc
fine, cur munus suum refugiant? *Homerus*
audiatur:

Εἷς βασιλεὺς, ὃν ἔδωκε κρόνον παῖς ἀγκυλομήτεω
Σκῆπτρον τ' ἠδὲ θεμιστὰς, ἵνα θύσιον βασιλεύῃ:
Unus rex, cui concessit Saturnia proles
Sceptrumque & leges, ut iudicet & do-
minetur.

Leges & jura Deus in manu ejus, cum sce-
ptro posuit: hoc ostendit & præfert, illas
aliis demandet? Non debet: & vel veteres

Q 5

ab

ab omni ævo, in omni fere orbe, reges videat: jus ipsi dixerunt. Hæc & plura in ista parte sunt: sed & alia acres habet assertores. Ajunt incommoda multa fuisse, & esse, si Princeps judicet, iisq; animadversis, ad hodiernam hanc rationem ventum. Primum ecce, da Imperitum Principem, qui par erit, qui non faciet recta curva? Item, da Ineptum in sermone, in gestu: quid nisi irrifui se exponit? Amplius, crebra hæc ostentatio sui, & in populo locutio, nonne vulgat Principem, & detrahit majestati? Quarto, vel severe judicabit, & Odium pariet; vel remisse, & Jus violabit. Melius ergo, res asperas, & sine bona gratia, in alios inclinari. Quinto denique, sunt nunc Curia majores minoresque, & cuique rei statuta sua judicia: quid Principem in novas curas arcesimus, varie & affatim distra-
tum? Quin melius tutiusque nil novare, & siquid in jam statutis iabat, firmare & vincire. Ista nec male, nec abs re prorsus dicuntur, fateor: sed responderi tamen potest, & justitiæ causa, debet. Primum de Imperitia, dico. plurimum & principem, & quemcunque alium, natura duce in magnis aut enormibus causis judicare posse, nec opus grandi scientia (ad hanc rem) Ju-
ris

ris & Legum. Da simplicem, da probum, affectuum expertem: audeo dicere, rara causa erit, in qua verum, aut quod juxta verum, non videbit. Imo Deus plerumque inspirat, & talibus mentem movet, quod facer ille scriptor voluit: *Divinatio in labiis Regis, in judicio non errabit os ejus.* Et tamen fac interdum caligare: quid? nonne in aperto remedium, & damus ei Adseffores? damus, comitentur eum ad hæc talia exeuntem, nec auxilii solum causa, sed decori. Atqui in Sermone aut gestu aliquis ineptus est. Scio esse, & tamen si alibi loqui eos deceat; hîc vel maxime, in re severa, gravi, paucorum verborum. Itaque aut Principem talem mutum, nisi forte in cubiculo, faciant: aut patientur & hîc loqui. Etsi talia exempla rara sunt: cur adducimus, aut insistimus? Ad tertium, Vulgat se nimis ita Princeps. Fortassis, si in rebus aliis: at hæc per se talis est, ut reverentiam sui gignat, vel terrorem. Videmus in cottidianis istis iudiciis, quam plebecula eos veneretur & timeat, etiam illa innoxia, & cui nihil cum iis negotii est aut fuit. Bene à Deo ita facti sumus, vereri hoc numen & nomen ipsum Justitiæ, & quicumque ei administrant. Quanto magis

gis

gis in Principe, si se non mandare tantum
 (in occulto id fit) sed exercere, cum sum-
 ma potestate, ostendat? Et sane nihil hic
 familiariter aut comiter fit: verba, gestus,
 aspectus, apparatus, omnia tristitiæ aut se-
 veritati propiora. Ergo hoc facebat: quar-
 tum videamus, de Odii metu. Incurret in
 id, inquiunt, si severe iudicat; in Injusti-
 tiam, si remisse. Extrema accipiunt, & e-
 unt extra ipsas Justitiæ metas. Quid? an
 semper damnationis materia? fac esse: in
 ea ipsa certe alter sic deprimitur, ut alter
 allevetur, Hunc lædis, illum juvas: ergo ab
 illo Odium, ab hoc Gratia, paria sunt.
 Sed nego etiam in severitate crebra, odia
 excitari populariter: & contra est in rectis
 animis, qui acclinant se magis ad tales &
 attrahuntur. In aspectu illa offendunt; co-
 gitata & cum usu publico collata, dele-
 ctant. Videsne ut in medicina quoque tri-
 stia & tætra sæpe propinentur, sed salutis
 causa? itaque ab hoc fine, adeo non odi-
 mus medicos, amamus & laudamus. Simil-
 limum in Justitiâ: à cuius acerba sectione
 aut unctione salus generis humani pendet,
 & quis id vel è plebe nescit? Jam de Re-
 missione, non abnuo, naturas quasdam ad
 mitiora semper inclinare: & quid mali
 erit?

erit? imo sit nobis talis Princeps. Nam hunc sic clementem ratio tamen reget, & norma juris & legum excitabit; nec deerunt, qui ad utiliora & tristiora, cum opus erit, flectent. Aliqua vero interdum remissio, plane ex usu erit, si tamen terror iste, & sub magno Judice, prævit: Ignovit illi Princeps: sed metu, sed ignominia per-fuso. Ignovit illi Princeps: sed Princeps, id est sine corruptela, aut affectu alio sordido humanitatis tantum amore. Hoc ipsum quam Amorem omnium conciliet? & verum est, si opportune adhibeatur. Ultimo, nobis Mos opponitur, & Consilia ac Curia jam definita. Equidem cum More haud temere pugnem: sed quam vetustis Avi vel proavi nostri aliter fecerunt: vide quam longinqua repetamus. Quin totum hoc de perpetuis Curia judicium, nuperum est, & à Gallia ad nos manavit. Concludimus, & moderamur: Principem de-core & utiliter jus dicturum, sed aliquando; id est, vel certis temporibus, ut id sciri possit; vel in causis gravibus, sive atrocibus; vel denique, contra potentes aliquos, & partibus graves. *Caroli Magni* legem, quæ exstat, traxerim in exemplum: *Hoc missi nostri notam faciant Comitibus & populo*

populo, quod nos in omni hebdomada unum diem ad causas audiendas sedere volumus. Populo autem dicatur, ut caveat de aliis causis ad nos reclamare, nisi de quibus aut missi nostri, aut Comites, eis justitiam facere noluerint: Ecce erant illo ævo passim in opidis & pagis etiam Comites sive Graviones, qui communiter jus dicebant: interveniebant extra ordinem & Missi sive Delegati à Principe, qui idem. At Carolus ipse tamen audire causas voluit, idque hebdomadatim: causas scil. graviores, aut in quibus læsio aut injuria intervenisse ab ipso iudice videbatur. Si non alius in hac re fructus, quantum iste esset? Coercere hoc modo iudices, & vigilantes attentosque reddere: cum Principem cogitarent iudicii sui iudicem, & forte vindicem mox futurum. Sed Exempla, pro instituto, hic addamus.

I. PHILIPPVS MACEDO, de communi tunc more, crebro jus dixit. Sed cum forte in via, & alio festinantem mulier de re sua appellasset, negavit. *Sibi vacare.* Tum illa audacter: *Noli igitur regnare,* quasi admonens, sive exprobans, regium hoc ita manus esse, ut sine eo legitimus rex non esset. Admisit, & mulierculam statim audiavit, & si quis alius inibi vellet.

II. Aliter DEMETRIVS Poliorcetes, in eadem

eadem Macedonia rex : qui per proter-
viam illasit etiam supplicibus. Nam cum li-
bellos ad euntium benigne in via accepisset,
quasi lecturus, & cogniturus : mox cum
ad pontem Axii fluminis venisset, excusso
chlamydis sinu, omnes in subjectam aquam
abjecit. Non impune : nam Macedones,
qui talem *Philippum* suum non viderant sive
audierant, mox spreto illo ad *Pyrrhūm*
transierunt, & *Iustitiæ* desertorem deserue-
runt. Merito, merito. sic habeant, & lu-
ant.

III. **AVGVSTVS** Cæsar, quam aliter !
qui jus dixit assidue (ait *Suetonius*) & in no-
ctem nonnunquam. Quod si infirmior etiam
esset, & à corpore minus valeret; lectica
pro Tribunali posita, & in ea recubans, vel
etiam domi, jus reddebat. Quid ad hanc
diligentiam addi potest, præter *Euge*, &
Belle ?

IV. Iam **CLAVDIVS** Imperator item
assiduus. imò & suis suorumque sollenni-
bus diebus, atque adeo festis & religiosis,
non abhorruit jurisdictionem.

V. Omitto vetera. in ipsa Gallia vicina,
Carolus Octavus patrum ævo rex, sub fi-
nem vitæ rebus jam attentior, omnibus se-
ptimanis binos dies destinavit juri in pu-
blico

blico reddendo : idque aditu tam libero,
ut nemo vel è face plebis regio conspectu
& affatu arceretur.

VI. Sed dixi, utiliter imo necessario
(quid enim si res subtilis, aut in legum am-
biguitate sit?) Adseffores adhiberi, quod
plerique Romani Principes, aut provinci-
arum Præsides, fecere. imo ALEXANDER
*Severus negotia & causas prius à scriniorum
principibus, & doctissimis Jurisconsultis, &
sibi fidelibus, quorum primus tunc Ulpianus fu-
it, tractari ordinarique, atque ita ad se refer-
ri præcepit. Provide. jus ipse dixit, sed in-
quisitum prius & evolutum. Sed alia hîc
etiam*

QVÆST.

An Curias, & ordines Judicum per-
petuos esse conveniat?

Hodie sic habemus, nec cum Princeps
intendit, & velut censuram interdum ex-
ercet, improbemus. Tamen suæ etiam rati-
ones sint improbanti. Ut, quod tempore
omisiores seignioresque fiant: & assidua
Justitiæ tractatione, minus ejus reveren-
tes. Redditur enim cottidianum opus, &
cum tædio aliquo aut fastidio usurpan-
dum.

dum. Secundo, factio aut coitio facile ori-
 ri potest, superba etiam quædam domina-
 tio. quod Livius notat in *ordine iudicum per-*
petuo apud Carthaginienses: & qui unum
eius ordinis, idem omnes adversos habebat. id-
 que inter causas lapsæ illius reipublicæ
 quidam habent. Tertio, corruptelæ inter-
 veniunt: & quibus ex diuturnitate securi-
 tas adest, facile aures & manus iis laxant.
 Itaque ut in aliis imperiis, brevia plerum-
 que meliora, & peccare minus obnoxia;
 ita quidam hîc censent, & mutandos esse.
 Romani ita. qui Decurias Iudicum scribe-
 bant, ex honestissimis, & ex censu (ne pau-
 pertas ad culpam impelleret:) sed non eas
 omnes adfidue iudicare volebant, dumta-
 xat quotannis certum & necessarium nu-
 merum sorte legebant, reliquis tunc feri-
 atis. Sed re tamen bene examinata, cum
 jam ad hanc multitudinem legum, & ex ea
 tricas aut captendulas ventum; bonum est
 perpetuos esse, eosque juris bene peritos.
 Quod ad *Omissionem* aut *Coitionem*: Prin-
 ceps facile arcebit, si, ut dixi, iis intendit.
 Quod ad *Corruptelam*: idem, si stipendia
 & præmia digna donat. Opera est ex Anna-
 libus Turcarum inserere, quod huc mire
 facit. **BAIASITES** *primus*, cum fraudes &
 R. inju-

injurias *Cadiorum* suorum (ita Judices
 vocant) sæpe jam audiret: commotus de-
 nique *Neapolim* omnes ad se venire jubet,
 ibi in domum quamdam includi, & igne
 injecto comburi. Faciendum erat: cum Alis
 Bassa, vir prudens, rationem quæsit, &
 repperit, Principis molliendi. Habebat
Bajasites Æthiopem puerum, garrulum &
 lepidum, inter delicias: hunc instructum
 quid diceret, faceretque, ad Principem
 misit. Venit igitur in meliore veste, & or-
 natu omni: *Quid hoc rei?* inquit Princeps:
quid extra morem hic vestitus? Æthiops: *Vt*
peregre eam, & ableger à te ad Imperatorem
Constantinopolitanum. Princeps: *Ad illum*
hostem nostrum? quid facturus? Æthiops:
Nempe Calogeros (Sunt monachi Græco-
 rum, aut religiosi.) *aliquos arcesiturus, ut*
nobis jus dicant: quoniam Cadios tuos omnes
vis occisos. Princeps: *At ô mi Æthiopille,*
numquid isti periti legum nostrarum sunt. Hic
 Alis Bassa opportune interloquitur: *Et*
non sunt, ô Domine: cur peritos igitur tollis?
Nam, inquit, cur male judicant? Iterum
 Alis: *Ego Domine causam edam. hi nostri sti-*
pendium è publico nullum accipiunt, capiunt igitur
mercedulas à privatis. Hoc corrige, eos cor-
rexisti.

vexisti. Placuit consilium Bajasici: vitam illis dedit, Ali potestatem in hac re, quod ex usu esset, statuendi. Ille decrevit (& postea mansit) *Ut cuiuscumque hereditas tot millium Asprorum obvenisset, is in singula millena Cadio suo daret Aspros vicanos.* Amplius: *Ut in matrimoniorum, & ejusmodi contractuum, instrumentis, item vicanos.* Ita inopia subventum, & simul Justitiæ quæ laborabat. Alia munera nefas accipere, nec certe, quocumque colore aut velo, decet. Ægyptius rex Judices sculpi fingique jussit, velatis oculis, truncos manibus: significans, nec affectu flecti, nec muneribus capi debere. Aliquid laxant quidam, ut dumtaxat levia munera, & cibaria: item, post sententiam latam: quæ talia, quid nisi rimam primum, tum januam patefaciunt corruptelæ?

CAP. X.

DE

LEGIBUS.

Eas nec multas, nec item lites, probari.

Leges in republica, ut medicamenta, esse debent: atqui nec hæc multa aut varia

R 2 pro-

proben: ur: non item illæ. Plato verissime:
 ὅτι παρ' οἷς πλεῖστοι νόμοι, καὶ δίκαι παρὰ τούτοις,
 καὶ βίαι μοχθηροί: *Quod ubi plurimæ leges, ibi &*
LITES, itemque MORES improbi. Deus bo-
 ne, quam rem tetigit! & usus ubiq; gentium,
 aut temporum, hoc affirmabit. Maneamus
 in Romana republica. paucas ea initio ha-
 buit: paullo plures Decemviri addiderunt:
 & ita ad Principes fere mansit. Tunc sane
 plures: & à Justiniano plurimæ, quibus uti-
 mur; *Lothario* Imperatore, cum diu silu-
 issent, eas reducente. Nam Gallia, Hispa-
 nia, Germania, earum ad id ævi fere exper-
 tes erant. Receptæ igitur sunt: & quo fru-
 ctu? Certe illo litium, nemo negaverit:
 quæ ex eo nimium quantum succreverunt.
 Europam vide, & mentior, nisi maxima e-
 jus pars circa istas occupatur. Alii judicant,
 alii instruunt, alii agunt, & qui miserrimi
 sunt, eas habent. Bone Lothari, manes tui
 per me quiescant: sed rosæ aut lilia sepul-
 chrum tuum non ornent, qui tot tricas &
 spinas nobis sevisti. Nam quæ tam clara
 causa est, quæ non aliqua lege, lege? imo
 interpretatione (nam & has admisimus)
 obscuretur? Quæ tam improba, cui non
 dent colorem? Ars enim facta est Causi-
 dici:

dicina, & perite captare aut capere laudem
 habet. Atqui opus est, inquit, multitu-
 dine: ut varii factorum eventuumque ve-
 lut vultus & species discernantur. Nam si
 pauca leges, quid? an iudici libera plera-
 que relinquentur? fenestram sive ostium
 ad iniquitatem pandemus? Non ego cen-
 seo: sed neq; sic iudicem coerceri. Obsecro,
 quæ illa copia est, quæ omnia comprehen-
 dat, aut distinguat? Ipsum Justinianum jus
 vide: hinc deficit, & multa ex similitudine
 aut obscuris ex eo argumentis, judicantur.
 Imo ubi copia, plus intricati erit: & sem-
 per argutia aut calumnia in sinu aut recessu
 hujus illiusque legis latebit, & se defendet.
 An non videmus cottidie? præter jus illud
 Romanum, Statuta & Decreta opidatim,
 populatim habemus: claudimur undiq;, &
 velut obsidemur, à legibus: ac litium tamen
 copia, quanta non alio ævo, & controversiæ
 assidua super ipso jure, aut querelæ. Pul-
 cherrima Strabonis nota est, & vel aureis
 litteris signanda: *Zaleucum illum Thuris*
olim PAVCAS & SIMPLICES leges dedisse;
sed secutos, alias per subtilitatem & nimiam
curam addidisse: ex quo factum sit, ut celebres
magis quam boni redderentur. Addique

dogma quantitatis pretii: εὐνομεῖσθαι γάρ, ἢ τὰς
 ἐν τοῖς νόμοις ἀπάντως φυλαττομένους τὰ τῶν Συκοφαν-
 τῶν, ἀλλὰ τὰς ἐμμένοντας τοῖς ἀπλῶς κειμένοις: *Bon-*
nis enim uti legibus, non qui omnes iis sycoph-
antias aut calumnias cavent & excludunt,
sed qui SIMPLICITER LATIS firmiter in-
herent. Oraculum est, oraculum. non
 multæ leges bonos mores, bonum jus faci-
 unt; sed pauca, fideliter servata. Atqui
 interveniunt calumniæ. Quid igitur? quo
 sine Princeps est? ille vir bonus, & os Ju-
 stitiæ; iste potens, & viva ipsa lex, annon
 verbo uno decidet? Et da; quod alibi ma-
 le; quid magni mali est? primum in re ob-
 scura, & in qua haud valde interfit, Titi-
 us an Sejus vincat. Deinde (vera dicam)
 in re parva; in agello, in prædiolo, in pe-
 cuniola; habeat, cui iudex donat. Absit
 tantum aperta iniquitas: neque aliter in
 maxima orbis parte hodie vivunt. Alte-
 rum in Platone, de Moribus malis, palam
 verum. Improbitas huic Causfidicinæ
 adhæret: excipio semper eos, qui ex digni-
 tate & veritate jus habent. Ecce, ubi lites,
 nonne discordia. nonne odia deinde, in-
 juria, & sæpe cædes? Platonem iterum ad-
 VOCO: Οὐκ εἶεν ἂν ποτε παλιταὶ φίλοι, ὅτε πολλοὶ
 μὲν

μέν δίκαι ἐν ἀλλήλοις εἶεν, ἀλλ' ὅπῃ ὡς ὅτι Σμικρό-
 ταται καὶ ὀλίγηαι: *Non fuerint concordēs un-
 quam aut inter amantes ciues, ubi mutua mul-
 telites iudiciales sunt, sed ubi ea BREVISSI-
 MÆ, ET PAUCISSIMÆ.* Nota hæc ul-
 tima: vult non Paucas solum lites, sed Bre-
 ves. Ego tecum: nunc ubi sumus? una
 aliqua lis Metonis annum tenet. Fit in-
 volucris legum, fit sordibus advocantium:
 & comperendinationes istæ ad quæstum &
 lucellum eunt. Per Symplegadas, navi-
 gatur Colchos & auream vellus. Quid
 jam in ipsis litigantibus? pervicacia est, &
 sæpe impostura, aut improbitas: *neque
 enim bona Conscientia* (ait (cite Celsus) *sed
 Victoria, litigantis est præmium.* Enimvero
 nec publice sic expedit. nam quanta pars
 hominum in istis dedita? in scholis, in fo-
 ris, in curiis: & pulchrius meliusque fit,
 in agricultura, in mercatu, in militia, &
 quæ majoribus nostris studia fuere. Ut
 concludam (& satis fucos irritavi) Prin-
 ceptis lites minuat, Princeps & leges mi-
 nuat, pro meo sensu. Ut imputata vitis
 late se spargit, & infructuosa est: sic Jus
 profecto illud vetus, & labruscas jam pro-
 uvis gignit. *Iustinianus* ipse olim refor-
 mavit,

mavit, & novavit: ante eum *Theodosius*; post utrumque *Carolus Magnus*, & tum *Fridericus*, Imperatores; denique in Hispania, rex *Alfonsus*. Quid? Principibus hodie potentibus & magnis, non idem jus sit? habent, sumant. His monitis robur ab exemplis etiam demus.

I. C. IVL. *Cesar destinabat* (ait *Suetonius*) *jus Civile ad certum modum redigere, atque ex immensa diffusaque legum copia, OPTIMA* queque & *NECESSARIA* in paucissimos conferre libros. Fata inviderunt.

II. *VESPASIANVS*, post bella civilia cum litium series ubique majorem in modum excrevissent (iterum *Suetonius*) ipse sorte elegit, qui iudicia, quibus peragendis vix sufficeretur a litigatorum etas videbatur, *EXTRAORDINEM* dijudicarent, redigerentque ad *BREVISSIMVM* numerum.

III. Et vero extraordinem sic eligi, ubi reformatione opus, utile: fecitque *IVSTINVS* *Caropates* Imperator Byzantii. Cum enim ipse morbido corpore esset, ac raro jus diceret; injuria & lites creverant, adeo ut pro desperata res pæne (Byzantii
præ-

praesertim) videretur. Ecce adit eum quidam, & ingenium operamque obtulit ad coercendum, ea lege, ut ipse Praefectus plena potestate in tempus certum esset. Annuuit Imperator, sumit potestatis infulas, & pro Tribunali sedet. ac primo accusatur ex composito apud eum unus ex illustribus Senator, in Aula ipsa graciosus: accusatur, spernit se sistere, & contemptim, praeter ipsum tribunal, in Aulam pergir. Pergit extemplo & Praefectus, videt Principem in convivio, & ibidem hunc reum. Nihil deterritus: *Imperator, inquit, juri dicendo Praefecturam à te habeo: & ab ipso te auxilium & praesidium merito sperabam. Nunc quid? vides his oculis homines palam injurios, & legum non fractores solum, sed spretores aut illusores, in tua domo, gratia, mensa esse. Itaque insignia haec tibi habe irritae potestatis: ego abdicco.* Imperator mirari, & excipari: *Tu vero, inquit, quod es, esto: & jus tuum vel in me, quidni meos? exerce. Duc si peccavi, sequor: duc si quis hic alius, & sequatur, aut trahetur.* Praefectus jam animi erectior, oculos & manus in illum Senatorem conjicit, per apparitores renitentem etiam trahit: atque in judicio convictum damnatumque, praemium

verberibus afficit, tum & grandi pecunia mulctat. Hic i&us, qui tam validum illum concusserat, multos terruit: & in paucis diebus vim & vitam Iustitia recepit.

IV. Sed de iis, qui lites aut leges minuire voluerunt, CAROLVS etiam *Nonus* in Gallia nuper fuit. is prurigini sistendæ, *ve-ctigal* iudiciarium excogitavit, *Vt quicumq; litem ordiretur, deponeret Et dependeret in fiscum Regium duos aureos, recipiendos si jure litigasse judicatus esset; si aliter, omittendos.* Sed non diuturnum id fuit: & leve etiam remedium in grandia & vetera mala.

V. Severius & fortasse utilius, illud IACOBI Aragonum regis, qui litibus & litigiosis semper infensum se præbuit: & ex iis *Semenum Radam*, insignem & primarium ea ætate Iurisconsultum, quod ejus argutia aut malitia multi se afflictos quererentur, Prævaricatoris lege postulatum, regni finibus ejecit.

VI. Quid GALEACIVS Dux Mediolanensium? cum aliquoties audisset vasro ingenio Causfidicum esse, qui lites serere, & fatas producere atque alere, etiam in li-
quido

quido jure posset: hominem ad se accitum affatur. Debeo, inquit, Pistori meo centum aureos, non lubet solvere: tu ecquid tueri me in jure, & rem protollere potes? Annuit largiter, & Principi prompte se dedit: sed iste ei malum. Nam fraudis sic confessum, verbis prius increpitum, laqueo publice necari iussit.

VII. Heu, percutiunt hæc aures rabularum? desino: si MAHVMETANVM five *Turcicum* judiciorum morem, & in iis brevitatem explicâro. Qui alium in jus vocat, ne lictorem quidem aut publicum apparitorem adhibet ad vadandum: sed ipse adversarium adit, & coram testibus *ad Dei Iustitiam* (sic loquuntur) vocat. Hic nec verbo refragari aufit, sed statim ad Iudicem si-ve *Cadium* suum eunt. Ille autem semper paratus, totum diem ante ædes, sub tecto aliquo sedet, & copiam sui facit. Isti, nullo advocato aut causfidico, quisque rem suam narrat: testes, si eos habent, adhibent: iudex ibidem re præstata, in hanc aut ilam partem decidit. Quod postea aliud alleges, aut approbes, nihil est: arbor ea cecidit, relevari aut erigi ultra non potest.

Quid

Quid? inquires, non interdum Iudices improbe, aut improbi? credo esse: sed in rebus humanis nihil sinceri est, & eligenda quæ minus noxæ habent.

CAP. XI.

DE

IUSTITIA
DIVINA.

Atque eam rebus interve-
nire.

PRincipi Iustitiam commendavimus: sed ut magis, discat à Deo interdum asseri, si quis violat, aut contemnit. Exempla mira, & supra fidem videantur, sed fidis, aut certe priscis, auctoribus scripta.

I. *Friderico Aenobarbo* Imperatore, Antistes Moguntinus fuit **HENRICUS**, vir pius, tranquillus, suarum rerum: & ideo Romæ accusatus ut ineptus sive inutilis muneris, quod gerebat. Accessit *Arnoldus*, qui postea in locum eius venit, & fertur ab ipso Henrico missus ad purgandum,
igni

igni oleum addidisse ; & purpuratorum quosdam patrum corrupisse , & in se vertisse. Eo ventum , ut Cardinales duo Moguntiam missi , de causa quæfiverint , Henricum damnârint , abdicârint , Arnoldum illum subrogârint. Henricus patienter id ferens , hætenus questus est , ut diceret : *Injustè judicastis. appello igitur ad JESUM CHRISTUM , æquissimum judicem , ibi me responsurum exhibebo , venite. Illi joco eludentes : Cum præcesseris , nos sequemur. Profecto factum est. nam ille post annum fere & dimidium fato concessit : & rumore ad aures Cardinalium delato , iterum illudentes , Ecce præcessit , inquit , nos sequemur. Secuti sunt , & uno die uterque subito obierunt. Addunt Annales de genere mortis , quæ si- leo : nec assensum huic narrationi firmiter etiam dono.*

II. Firmius Lamberto Schafnaburgensi , egregio , ut illa tempora tulerunt , scriptori : qui narrat BURCHARDUM Episcopum Halberstadiensem , iniquam diu litem cum Abbate Herveldensi fovisse , super decimis Saxonix , quas Episcopus monachis ereptum , sibi vindicatum manu magis , quam jure
ibat.

ibat. Neque spes aut ratio erat valenti adversario resistendi: cum Abbas, paucis ante mortem diebus, Comitem Palatinum *Fridericum* ad se vocat, & extrema hæc mandata ferre Antistiti rogat: *Se quidem lite impari, lege meliorem, cedere; atque etiam vita cedere: sed Deum judicem futurum, ad quem appelleret. Pararent igitur se ambo, ut causam in Tribunali dicerent, ubi gratia & potentia spretis, sola Justitia posset pollerere.* Neque diu post Abbas ipse febre obiit, statimque Antistes, cum equum conscendere vellet, ut fulmine ictus, concidit, desitque in vocibus, *Abripi se ad divinum tribunal, ibi judicandum.* Hæc mira quamquam, fidem merentur à tradentibus, & ex usu etiam vitæ est credi.

III. Certissimum vero habetur, quod **CLEMENTI** Quinto Pontifici Maximo evenit. qui cum *Templarios*, cœtum religiosum, & diu bonum atque utilem, Viennæ in Concilio damnasset, & in sodales ferro atque igne passim vel animadvertisset, vel (ut alii) læviisset: à pluribus eorum citatus ad Tribunal superum, paullo plus anno post obiit, quasi ad vadimonium obeundum à supremo Præatore arcessitus.

IV.

IV. Sub idem tempus (quod admirationem auget) in eadem causa PHILIPPUS Rex Galliarum: cui bono damnationes illae fuisse putabantur, opibus ad eum translatis & confiscatis. Si à casu, miremur: si à Deo, vereamur.

V. At res etiam nota, & cognomine prodita in FERDINANDO Quarto Hispaniarum Rege, ipso illo ævo, si non anno. Bello & pace bonus habebatur, sed in iudicando præceps aut rigidus, & ad sævitiam inclinare videbatur. Fuit ut Carvajalii duo fratres, Petrus & Ioannes, suspecti essent in occulta cæde Benavidii, primarii viri inter nobiles. Sed suspecti: neque testibus, aut aliis probationibus convicti, neque crimen sane, vel in vinculis, facti. Tamen, ut Rex erat, duci eos iubet, & de rupe alta præcipites dari. Cum id fit, clamant & vociferantur, Innocentes se mori: & quoniam regis aures iustissimæ defensionis obstructæ essent, sese igitur ad summum Iudicem provocare, & regi diem dicere, ab isto (qui sibi ultimus esset) trigesimum. Dicta nihil valuerunt, sententia tenuit: etiam ipsorum vadatio, nec tempore nec die fallax. Nam cum rex, ani-

animi securus, *Alcaudetem* in castra abiisset, contra Mauros, ibi morbo statim tentatus, sed levi, *Giennium* se contulit: atque ecce VII. Idus Septembris, id est, ipso trigesimo à supplicio die, in lecto exanimatus repertus est, in ipso ætatis flore, annos natus XXIV, menses novem. Quis neget divinum, aut Geniale aliquid, hinc intervenisse, sed supremo Numine consciscente?

Discite Justitiam moniti, & non temnere divos.

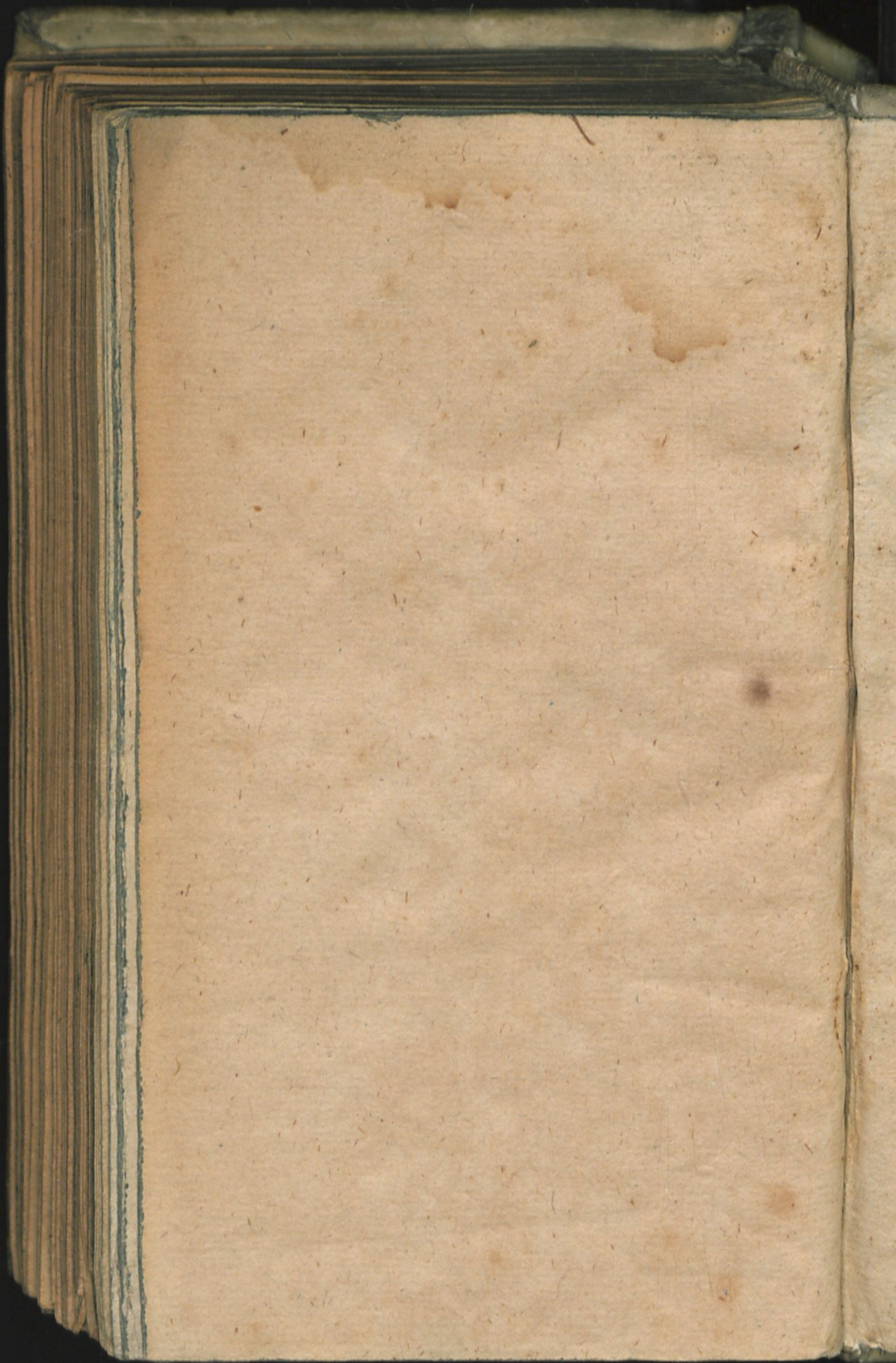

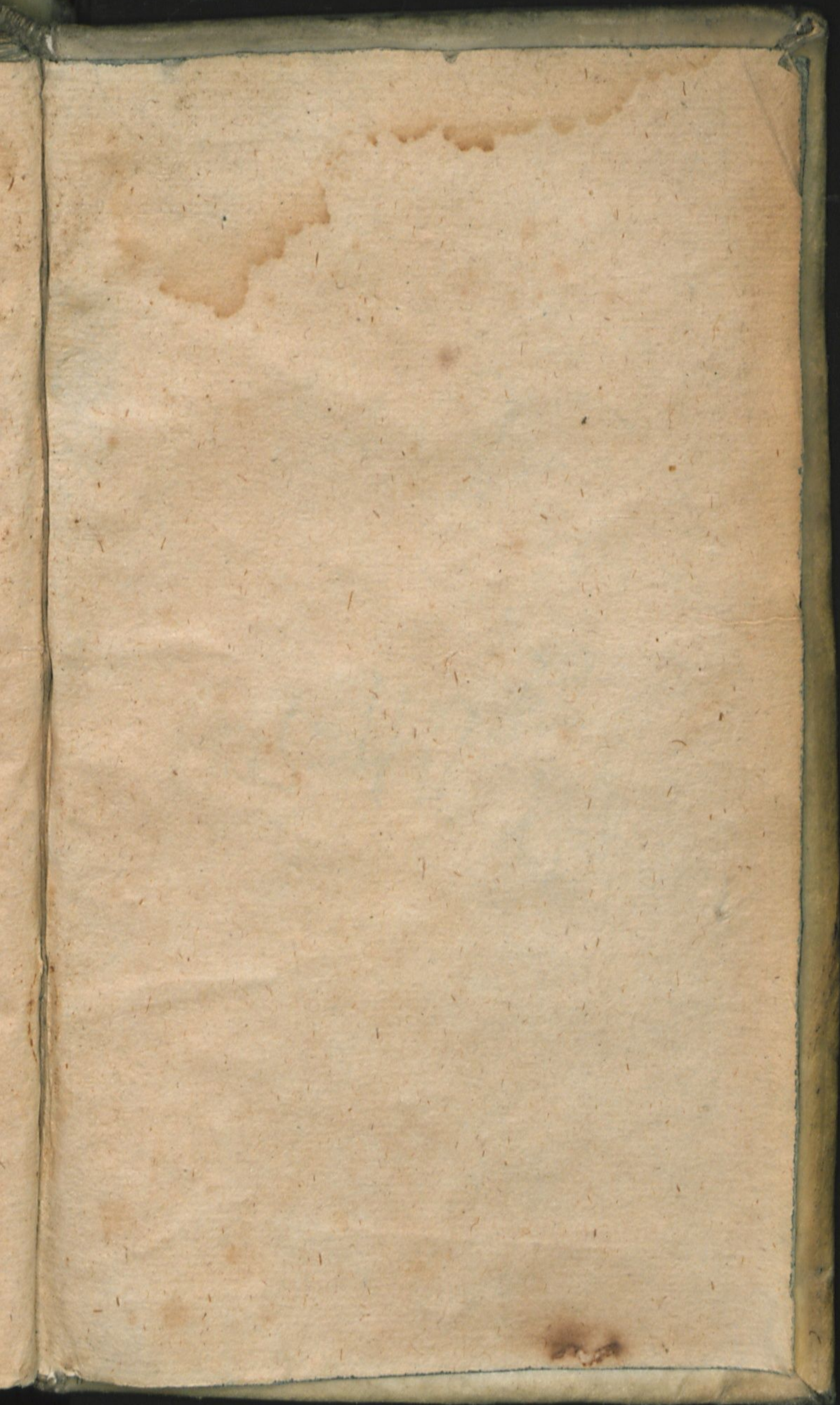
CAP.

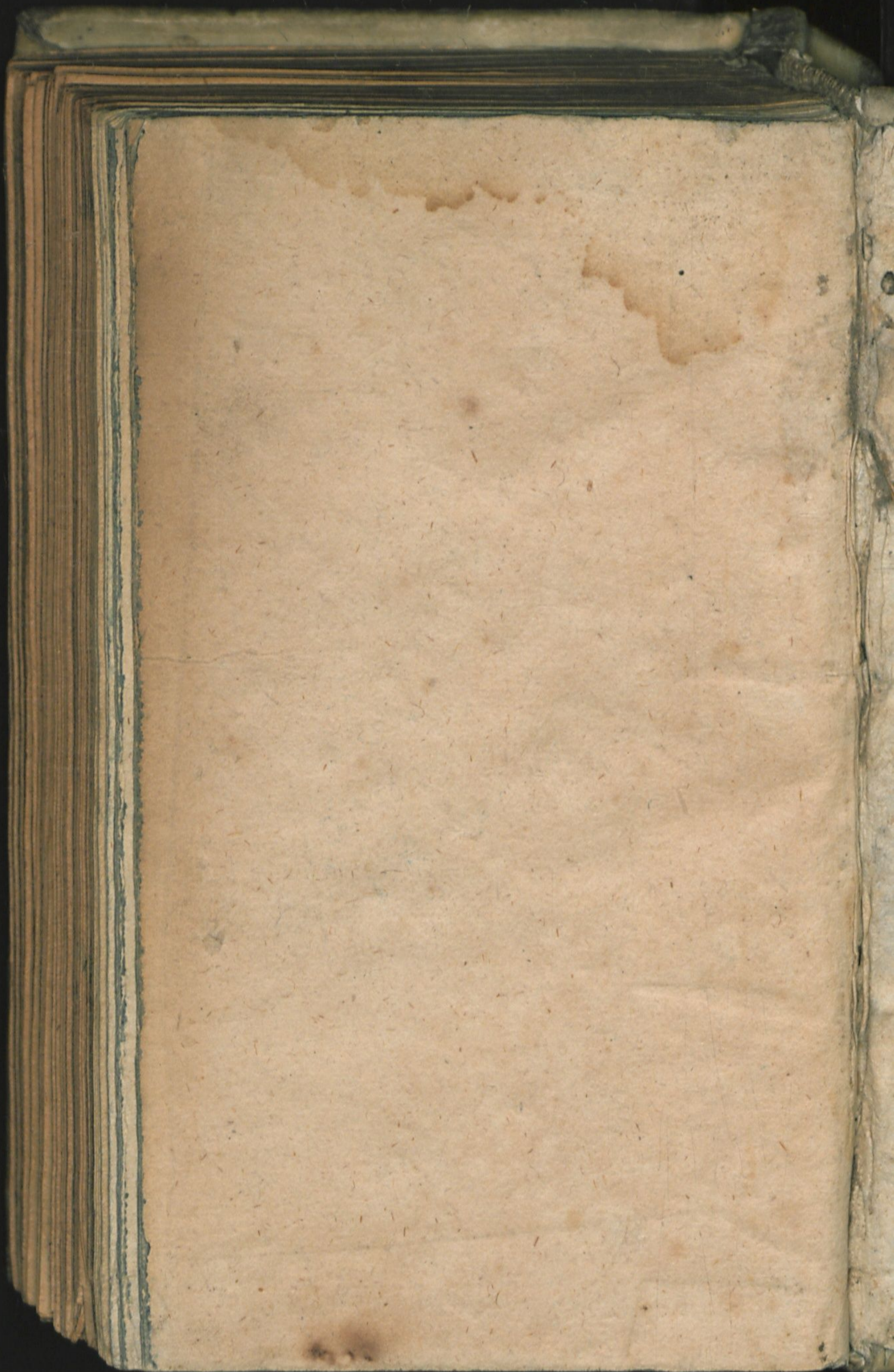

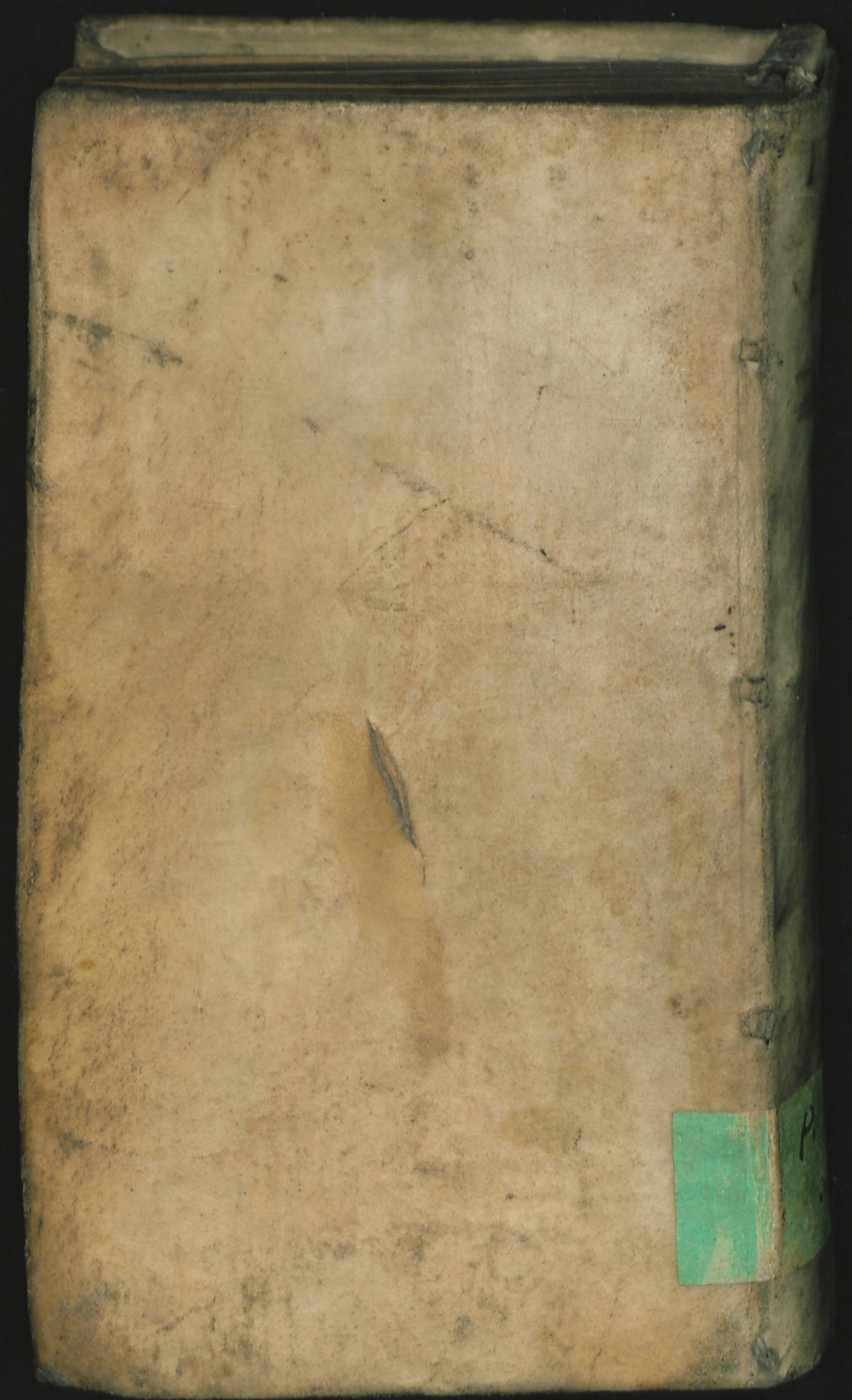

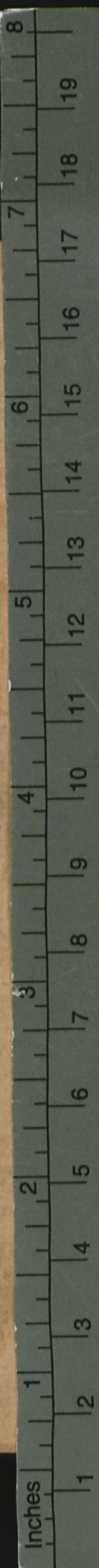
S

$$40 \frac{29}{1,9}$$

$$AB = 40 \frac{29}{1,9}$$

Wom

Inches

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

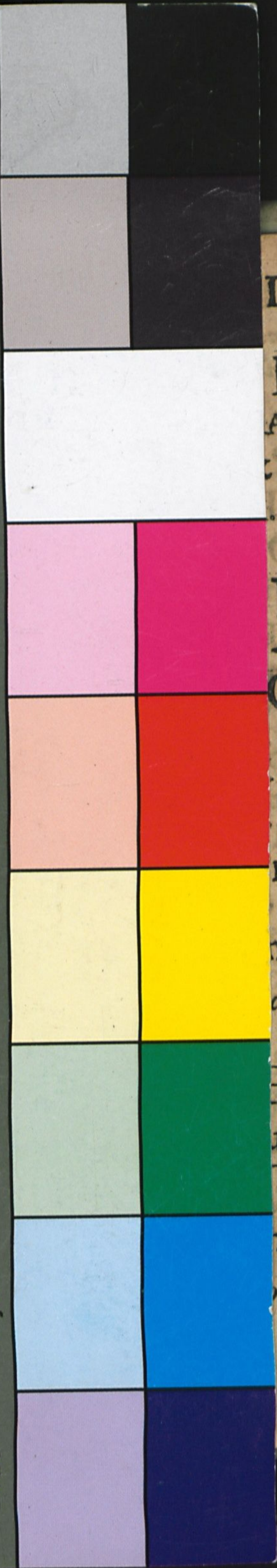
Red

Magenta

White

3/Color

Black

D. B. V.

ex

I LIPSII

Aureolis

Monitis Politicis

Cap. IX. & X.

de

ITIA ET

GIBUS,

AESIDE

O GOEZIO,

ROFESSORE PUBLICO,

una

ne Morali à se adjecta;

ca ventilationi

exponet

EINR. Zolner/

urgo-Misnicus.

ENÆ,

nis Jacobi Bauhoferi,

M. DC. LXVI.

2

